

Kunnskapsdepartementet

Deres ref.: 23/5238-

Høringsuttalelse: Forslag til endringer i reglene om hvem som kan ansettes i lærerstilling og forslag om å tydeliggjøre reglene om faglig ansvar for opplæringen

Tilsetting: fra «relevant faglig og pedagogisk kompetanse» til «lærerutdanning»

Lektorlaget støtter endringen i opplæringsloven, slik at det stilles krav om lærerutdanning for ansettelse i lærerstilling.

Det å bytte ut «relevant faglig og pedagogisk kompetanse» med «relevant lærerutdanning» anser vi imidlertid ikke som en reell endring. Vi er usikre på om endringen vil ha noen konsekvenser, når departementet samtidig foreslår å videreføre muligheten kommuner og fylkeskommuner har til å ansette ukvalifiserte i midlertidige stillinger. Departementet skriver at kravet om relevant lærerutdanning ikke er en realitetsendring, og det er vi enige i.

Vi har gitt departementet innspill skriftlig og muntlig i flere sammenhenger i denne saken, senest i skriftlig innspill av 30.juni. Vi er skuffet over at departementet ikke bruker anledningen til å stenge bakdøra for ufaglærte i lærerstilling i norsk skole.

Arbeidsdelingen mellom nasjonale og lokale skolemyndigheter er en mulig årsak til at Kunnskapsdepartementet i sitt høringsnotat skriver at de ikke har en fullgod oversikt over praksis ved ansettelser i kommuner og fylkeskommuner for skolesektoren. Det kan vi forvente at KS har oversikt over.

Vi erfarer at skoleeiere ofte utlyser ledige stillinger eksternt kun en gang, og at skoleeier ofte ikke er villig til å bruke alle verktøyene i sin personalpolitiske verktøykasse, eksempelvis å tilby høyere lønn, for å sørge for å tilsette ansatte som er faglig kvalifisert i samsvar med opplæringslovens kvalifikasjonskrav.

Vi deler departementets syn om at det *«er svært viktig at barn og unge møter kvalifiserte lærere i skolen (...) Hensynet til elevenes beste tilsier (...) at skolene i størst mulig grad skal ha kvalifiserte lærere i opplæringen»*. Vi er ikke enig i at de foreslåtte lov- og forskriftsendringene sikrer dette.

Lektorlaget mener

- Alle elever må ha rett til kvalifisert lærer. Opplæringslovens adgang til å tilsette midlertidig må fjernes.
- Lektor- og lærertitlene må beskyttes og innføring av en sertifiseringsordning vurderes.

- Norge trenger en forpliktende langtidsplan for høyere kompetansekrav i skolen.
- Kompetansekravene bør tilsvare fagets nivå. I grunnskolen bør alle undervisere ha minst ett års faglig fordypning (60 studiepoeng) i sine undervisningsfag.
- I videregående skole må dagens krav om 60 studiepoeng omfatte alle lærere.
- Lektorer og lærere som settes til å undervise i fag der de mangler fordypning, må få rett til nødvendig videreutdanning innen et år. Som et langsiktig mål bør alle som underviser i programfag, og etter hvert alle undervisere i videregående, ha minst 90 studiepoeng fordypning i undervisningsfaget. Videreutdanningsystemet og lektorprogrammene må utvikles i tråd med dette.

Midlertidig ansettelse av ufaglærte

Vi mener at hensyn til barnets beste, og elevperspektivet, ikke innebærer at elevene risikerer å møte stengte dører, slik Kunnskapsdepartementet argumenterer for i sitt høringsnotat, om opplæringsloven ikke åpner for midlertidige ansettelser av ufaglærte i lærerstilling. Snarere vil vi argumentere for at «barnets beste» og å innta et elevperspektiv må innebære at en sørger for at det *kun* ansettes kvalifiserte lærere i lærerstilling. Elevers timer med ukvalifiserte ansatte må i større grad betegnes som oppbevaring, snarere enn opplæring. Siden opplæringsloven ikke skiller mellom skolen som oppbevaringsinstitusjon og skolen som opplæringsinstitusjon, må det følge at opplæringen som gis, skal gis av kvalifiserte lærere som har en lærerutdanning som gjør dem i stand til å gi en opplæring i tråd med læreplanverket.

Ansettelse på vilkår bør være eneste mulighet for å ansette midlertidig i en lærerstilling

Vi ønsker primært at en fjerner muligheten i loven til å ansette midlertidig uten vilkår. Det vil være det viktigste grepet en kan gjøre for å øke kvaliteten i opplæringen, ved å fjerne muligheten for å bruke ufaglærte helt.

Om en uansett vil beholde muligheten til å ansette midlertidig uten vilkår, mener vi loven eksplisitt må *kreve* at kommunene og fylkeskommunene har forsøkt å ansette på vilkår om pedagogisk utdanning, før de kan vurdere annen midlertidig ansettelse. En endret rekkefølge i lovteksten er ikke et sterkt nok virkemiddel for å sørge for at dette skjer.

Ansettelser på vilkår om pedagogisk utdanning handler i praksis ofte om søkere med relevant akademisk eller yrkesfaglig kompetanse som kun mangler pedagogisk utdanning. Disse yrkesgruppene trenger norsk skole, og vi støtter at en beholder muligheten for å ansette midlertidig med vilkår om pedagogisk utdanning. Det fordrer imidlertid at Kunnskapsdepartementet sørger for et tilstrekkelig antall tilgjengelige studieplasser på PPU-A og PPU-Y over hele landet.

Kontrakter på vilkår må videre angi en kort tidsfrist før pedagogisk utdanning skal være fullført. Ansettelser på vilkår forutsetter at skoleledelsen gir den ansatte tilstrekkelig tid og rom til å gjennomføre den pedagogiske videreutdanningen som ansettelsen stiller vilkår om. Om det blir forlengelse av vilkårsperioden, skal de konkrete konsekvensene være tydelige for både arbeidsgiver og arbeidstaker.

For øvrig støtter vi departementets forslag til § 14-1 i forskrift til opplæringslova.

Faglig ansvar for opplæringen

Lektorlaget støtter forslaget om at læreres faglige ansvar skal framkomme direkte, og ikke kun indirekte, i loven.

I juni 2020 støttet Lektorlaget opplæringslovutvalgets forslag om faglig ansvar. Utvalget ville lovfeste at bare lærere kan forberede, ha faglig ansvar for, og følge opp opplæringen, at en lærer som hovedregel må være til stede sammen med elevene i opplæringssituasjonen og innføre krav om forsvarlig vikarordning. Dette er riktig og nødvendig.

Kunnskapsdepartementets forslag inkluderer dessverre ikke «forberede», «følge opp», eller at «lærer som hovedregel må være til stede sammen med elevene i opplæringssituasjonen». Vi ønsker at dette tas inn i lovteksten i § 17-6 (opplæringslova) og § 4-5 (privatskolelova): «Berre lærarar kan ha det faglege ansvaret for opplæringa. Det faglege ansvaret inneber å førebu og følgje opp opplæringa og som hovedregel å vere til stades saman med elevene i opplæringa.»

Vi er uenige i departementets vurdering om at en ikke trenger lovfeste at læreren som hovedregel er til stede med elevene i opplæringa. Departementet viser blant annet til at kravet om lærertetthet er beholdt i ny opplæringslov, og at det dermed ikke er ønskelig å lovfeste krav om «lærernærvær». Da er det behov for å minne om at det for videregående opplæring fortsatt ikke finnes noen norm for lærertetthet. Lektorlaget mener at faglige og pedagogiske vurderinger og kravet til helse, miljø og sikkerhet må ligge til grunn når gruppestørrelse og gruppesammensetning fastsettes, for at elevene skal få best mulig opplæring. For ungdomsskole og studieforberedende utdanningsprogram må gruppestørrelse ikke overstige 27 elever.

Samtidig mener vi at hensynet til at alle elever skal få opplæring av en lærer, er viktigere enn prinsipper fra «tillitsreformen» om at skoleeiere får lokalt handlingsrom, som departementet viser til i høringsnotatet. Å gi lokale skolemyndigheter «stort handlingsrom» bør aldri anses som et mål i seg selv. Den samme tillitsreformen viser til at førstelinjen skal gis tillit og ansvar. Det er vi positive til. Da må en sikre at det er lærere som underviser elevene i alle norske klasserom, i alle fag.

Forslaget åpner for at annet personale kan hjelpe til i opplæringen, og at skoleeier skal sørge for at de får nødvendig veiledning av en som er tilsatt i lærerstilling. Med denne endringen

pålegges læreren et tydelig veiledningsansvar. Veiledningsansvaret av andre ansatte innebærer en reell økning i lærerens arbeidsbyrde. Dette må det tas høyde for i arbeidstids- og tariffavtaler for skolen.

Departementet ber spesifikt om tilbakemelding på forslag til overgangsordning for å unngå at regelendringene får urimelige utslag. Fra Lektorlagets ståsted innebærer de foreslåtte endringene i liten grad en realitetsendring av eksisterende regelverk, noe departementet også skriver i høringsnotatet. Vi ser ikke at det er behov for overgangsordninger som skal gjelde for perioden etter lovens ikrafttredelse, ettersom endringene ikke vil ha rettsvirkning for de som allerede er ansatt uten lærerutdanning.

De overgangsordninger som foreslått av departementet, hvor det å være fast ansatt i en lærerstilling i grunnskolen eller videregående skole på det tidspunktet hvor loven trer i kraft skal innebære at krav til lærerutdanning fravikes, vil uthule departementets forslag om påkrevet lærerutdanning. En slik begrensning burde i så fall bare gjelde ansettelse hos eksisterende skoleeier, ikke ansettelse hos andre skoleeiere. Tilsvarende for forslaget om en tilsvarende unntaksadgang for de som tidligere har vært ansatt i lærerstillinger. Dette uthuler regelendringen, som skal sikre at lærere har lærerutdanning. Det er tverrpolitisk enighet om at det er svært viktig at elevene undervises av kvalifiserte lærere i skolen. Da må en også stille lovkrav som sørger for at dette skjer i praksis.

Lektorlaget mener en i opplæringsloven også må definere undervisningsbegrepet. Det må være loven og ikke skoleeier som definerer undervisningsbegrepet, slik at aktiviteter utenfor faglærers pedagogiske opplegg ikke kan erstatte undervisning.

Undervisning kan defineres som en lektor eller lærers opplæring av og arbeid sammen med elever som

- tar utgangspunkt i fagets læreplan
- er en del av underviserens pedagogiske opplegg
- medfører for- og/eller etterarbeid
- danner grunnlag for vurdering i faget

Det er først når alle elever i norsk skole undervises av kvalifisert lærer med fordypning i undervisningsfaget at elevens beste er ivaretatt.

Med vennlig hilsen

Helle Christin Nyhuus (sign.)
leder
Lektorlaget